

Ks. dr hab. Jarosław Babiński, prof. uczelni
Katedra Teologii Dogmatycznej
Wydziału Teologicznego UKSW
w Warszawie

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
ks. mgr Sebastiana Karwowskiego,
pt.: **Dialog chrześcijańsko-muzułmański
w nauczaniu Konferencji Episkopatu Francji
w latach 1965-2019,**
napisanej na Wydziale Teologicznym
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Marcina Składanowskiego,
Lublin 2024, ss. 164.

Epoka poprawności politycznej jest niezwykle niebezpieczna dla nauki. Coraz częściej naukowcy nie mówią tego, co jest odkrytą w ich badaniach prawdą, lecz to, co powiedzieć wypada czy należy. Na pewno problemem takim jest właśnie kwestia dialogu z islamem, która w epoce terroryzmu i wielkich migracji w dużym stopniu się upolityczniła. Dlatego z dużą satysfakcją czytałem dysertację ks. Sebastiana Karwowskiego, która tych sygnalizowanych niebezpieczeństw „polit-poprawności” unika. Co więcej, został podjęty temat poważny i trudny – powiedzmy to od razu także – został z sukcesem zrealizowany.

Ogólne omówienie rozprawy

Rozprawa liczy 164 strony. Otwiera ją Spis treści (s. 2-5), będący jednocześnie dobrym schematem wprowadzającym w zawartość dysertacji. Kolejną formalną część pracy stanowi Spis skrótów (s. 6) Wstęp (s. 7-12). Materiał badawczy został zorganizowany w trzy rozdziały (s. 13-146), które z kolei dzielą się na mniejsze jednostki (paragrafy i podparagrafy), organizujące treść. Studium wieńczy Zakończenie (s. 147-150). Całość dopełnia obszerna Bibliografia (s. 151-164), podzielona na bardzo rozbudowane Źródła (Nauczanie II Soboru Watykańskiego, Dokumenty papieży, Inne wypowiedzi papieskie, Dokumenty Papieskiej Rady (Dykasterii) ds. Dialogu Międzyreligijnego, Dokumenty i publikacje Konferencji Episkopatu Francji), Opracowania, Literaturę pomocniczą i Strony internetowe.

We Wstępie Autor doprecyzowuje temat oraz zakres badań i analiz badawczych. Uzasadnia konieczność podjęcia tematu, określa cel i zakres swych badań. Stara się także przybliżyć kontekst kulturowo-historyczny podejmowanego przez Episkopat Francji dialogu z islamem. Prezentuje źródła oraz strukturę rozprawy.

Pierwszy rozdział *Dialog z islamem w praktyce i doktrynie Kościoła katolickiego* (s. 13-82) ma charakter wprowadzący. Ukazuje kwestię dialogu Kościoła z islamem w aspektach: doktrynalnym (główne sporne kwestie teologiczne) i historyczno-ekumenicznym (inicjatywy podejmowania dialogu oraz nauczanie Soboru Watykańskiego II i posoborowych papieży. Drugi rozdział *Kontekst i główne aspekty dialogu Kościoła katolickiego z islamem we Francji* (s. 83-115) ukazuje historyczne uwarunkowania pojawienia

się islamu we współczesnej Francji, determinujące inicjatywy ekumeniczne ze strony Kościoła problemy epistemologiczne ze szczególnym uwzględnieniem istotnej dla Sawickiego kwestii wzajemnych uwarunkowań racjonalizmu i irracjonalizmu. Trzeci rozdział *Dialog chrześcijańsko-islamski w praktyce* (s. 116-146) jest próbą stworzenia całościowej wizji podejmowanych inicjatyw oraz przebiegu inicjatyw ekumenicznych.

Całość pracy wieńczy *Zakończenie* (s. 147-150). Stanowi ono próbę podsumowania dokonanych w pracy analiz. Autor zbiera wnioski sformułowane w wyniku swoich analiz; stara się syntetycznie i całościowo ująć badane kwestie, prezentuje swe osiągnięcia i wnioski.

Ocena metodologiczno-formalna rozprawy

Praca ks. Sebastiana Karwowskiego spełnia wymogi pod względem metodologiczno-formalnym, stawiane dysertacjom doktorskim. Autor swe wywody przeprowadza w sposób przejrzysty, klarowny i zgodny z obowiązującymi zasadami współczesnej metodologii, konsekwentnie realizując założenia, sformułowane we Wstępie.

Praca została oparta na bardzo szerokiej bazie źródłowej (ewidentnie potwierdza to jej bibliografia). Autor odwołuje się również do kompletnej literatury jemu poświęconej. Jest ona wykorzystywana w sposób kompetentny i poprawny. Pokazuje to umiejętność twórczego z niej korzystania przez Autora przedstawionej do recenzji pracy doktorskiej. Konsekwentnie przeprowadza on swoje wywody, przedstawiając kolejne zagadnienia w porządku wyznaczonym planem dysertacji.

Generalnie materiał jest przedstawiony przejrzysto i poprawnie. Zauważa się spójność i metodologiczną konsekwencję w przedstawianiu kolejnych zagadnień, tak w ramach rozdziałów, jak i paragrafów. Celne są analizy tekstów źródłowych i dobry ich dobór. Treść dysertacji świadczy o biegłości Autora rozprawy na płaszczyznach wyznaczających metodę pracy. Doktorantowi chodzi o przedstawienie całościowych syntez dotyczących zagadnień, jakie wyznaczają omawiane problemy w kolejnych rozdziałach dysertacji. Usiłuje przedstawić całościowy obraz kwestii, poddawanych naukowej refleksji. W całości analiz, obecnych w dysertacji, dostrzec można samodzielność myślenia i dobre rozeznanie w badanym materiale.

W pracy zauważyć można jednak pewne drobne niedoskonałości. Jej lektura wzbudza także pewne pytania w kwestiach techniczno-formalnych:

1. Praca jest dobrze dopracowana pod względem formalnym. Można mieć pewne wątpliwości co do pewnych sformułowań stylistycznych, jednakże trzeba mieć na względzie to, że każdy ma specyficzny styl i sposób wyrażania myśli. Jeśli nie stwarza on trudności w rozumieniu tekstu, nie można go traktować jako błędu.
2. Bibliografia rozprawy prezentuje się imponująco pod względem ilościowym, jak i merytorycznym. Osobiście jestem zwolennikiem niewyodrębniania oddzielnej części na publikacje internetowe. Tzw. netografia od dawna zdobyła sobie prawo obywatelstwa w literaturze cytowanej w pracach naukowych o takim samym statusie, co prace drukowane. Dlatego optowałbym za włączeniem przywoływanych opracowań internetowych we właściwe dla nich, pozostałe części bibliografii.

Uwagi niniejsze wynikają z chęci udoskonalenia samej pracy, która pod względem merytorycznym jawi się jako interesująca synteza badań nad dialogiem między Kościołem katolickim we Francji a islamem.

Ocena merytoryczna rozprawy

Niewątpliwą zasługą Autora omawianego studium jest fakt, że w sposób kompetentny i całościowy starał się narzędziami nauk teologicznych stworzyć syntezę dokumentującą inicjatywy ekumeniczne Kościoła we Francji wobec islamu, pokazując je wielopłaszczyznowo i wyraziście tak w kwestiach sukcesów, jak i pojawiających się niepowodzeń. Czyni to na szerokim tle kompetentnej literatury teologicznej.

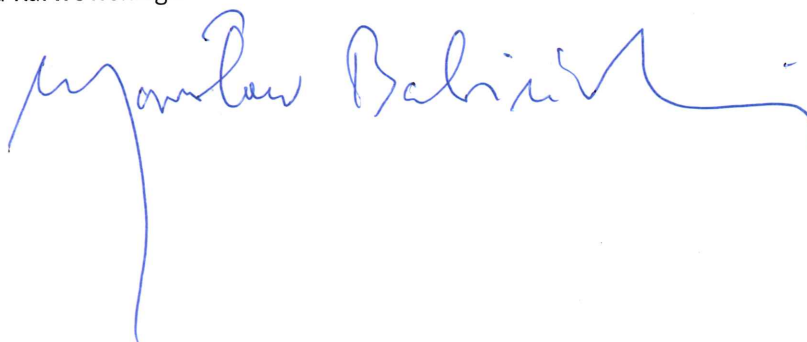
Jest to nowy, do tej pory nie podejmowany temat. Na podkreślenie zasługuje źródłowy charakter pracy: przygotowanie jej w oparciu o pełne spektrum dokumentów, stanowiących zapis rozwoju inicjatyw Kościoła we Francji, głównie w oryginalnym języku francuskim. Dlatego należy stwierdzić z uznaniem, że Doktorant zrealizował temat ważny i trudny, jeszcze niezbadany, do którego podszedł w sposób dwojaki. Mianowicie – najpierw dokonał pewnej syntezy zagadnień poglądów w temacie problem (w systematyzacji wyrażonej planem dysertacji). To stało się punktem wyjścia do pogłębionej analizy zgromadzonego materiału. Doktorant czyni to niezwykle konsekwentnie; jego analizy są przy tym głębokie, kompetentne, zdradzają również ponadprzeciętną umiejętność tworzenia całościowej i jasnej syntezy. To uznać należy za szczególną wartość niniejszej dysertacji. Może wydawać się przy tym mało obszerna. Lektura pokazuje jednak, że temat został w pełni zrealizowany. Można więc przywołać nieco kolokwialną w kontekście recenzji doktoratu, ale jakże trafną maksymę: nie chodzi o ilość, ale jakość. Jakość na pewno jest na wysokim poziomie.

W związku z lekturą pracy Recenzent – z intencją wskazania Autorowi dysertacji ewentualnych pól precyzacji przedstawionych zagadnień pozwala sobie postawić dwa pytania do dyskusji:

1. Praca referuje inicjatywy francuskiego Episkopatu. Referowanie ich daje wrażenie pewnej jednostronności. Czy nie można by zauważyć bardziej inicjatyw islamskich?
2. Czy dla dialogu chrześcijańsko-islamskiego we Francji miało znaczenie opublikowanie dokumentu *Jednakowe słowo dla nas i dla was. List 138 uczonych i zwierzchników mużłmańskich do przywódców chrześcijaństwa* (w 2008 roku)?

Wniosek końcowy

Omawiana rozprawa doktorska spełnia wymogi stawiane dysertacjom doktorskim. Podjęty temat został opracowany jasno i wyczerpująco. Monografia ma charakter źródłowy. Jej Autor wykorzystał praktycznie wszystkie materiały źródłowe związane z tematem, w świetle których badane zagadnienia otrzymują szeroką perspektywę w aspekcie zaproponowanym przez Autora. Również poprawna jest strona metodologiczna i metodyczna rozprawy. W oparciu o te przesłanki wnoszę do Rady Instytutu Nauk Teologicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie prośbę o kontynuowanie przewodu doktorskiego ks. Sebastiana Karwowskiego



Warszawa, 22.05.2024 r.